

відповідного фактора батьків дітей без вад розвитку і батьків розумово відсталих дітей з порушенням опорно-рухового апарату ($t_s = 2,31$, $p = 0,023$), а так само батьків дітей з мовленнєвими та інтелектуальними порушеннями ($t_s = 2,46$, $p = 0,016$) є статистично значущими.

Найбільш несприятливі для дитини установки та характер відносин демонструють батьки, які виховують дітей з руховими порушеннями та розумовою відсталістю порівняно з батьками дітей з порушеннями мовного та інтелектуального розвитку. Батьки, які мають дітей з логопедичними та інтелектуальними вадами розвитку мають більш позитивний педагогічний прогноз їх виховання і навчання, а отже, і про можливу більш успішну соціальну адаптацію дитини в майбутньому.

Література:

1. Шевченко Ю. Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в сучасному освітньому просторі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. № 3(99). С. 35-44.
2. Шевчук В.В. Особливості дитячо-батьківських стосунків у родинах, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2021. № 1. С. 139-145.
3. Чеботарьова О.В., Гладченко І.В., Ярмола Н.А. Основи діагностичної діяльності корекційного педагога в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку. Київ : Симоненко О.І., 2019. 92 с.

УДК 159.923.2:159.942-053.67

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДІ З РІЗНИМ ТИПОМ ОСОБИСТІСНОЇ СПРЯМОВАНOSTI

Баклицька Н. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
natashabaclutska@gmail.com*

У сучасному суспільстві важливе значення має комунікація, яка впливає на всі сфери життя людини. Ефективна комунікація потребує від учасників відповідних компетенцій. До їхнього переліку входить й емоційний інтелект особистості. У широкому розумінні емоційний інтелект забезпечує розпізнавання емоцій, розуміння витоків власних переживань та здатність людини управляти своїми емоціями у взаємодії з іншими людьми. Емоційний інтелект за даними І. Н. Андрєєвої сприяє встановленню гармонійного співвідношення між когнітивними і емоційними процесами особистості та допомагає у корекції емоційних та психосоматичних розладів [1, с. 8]. Водночас, проблема вікових

особливостей емоційного інтелекту та чинників, що впливають на його становлення потребує подальшого вивчення. Саме цим пояснюється вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження полягала у вивченні психологічних особливостей емоційного інтелекту молоді з різним типом особистісної спрямованості.

Передумовою для виникнення теорії емоційного інтелекту стала теорія соціального інтелекту, що виникла у ХХ ст. У перше поняття емоційний інтелект з'явилося у 1983 році у монографії Говарда Гарднера «Frames of mind», у ній автор, висловив припущення про існування декількох підвидів інтелекту, серед яких був виділений і емоційний інтелект та дві його форми: міжособистісна та внутрішньоособистісна [4]. Перша модель емоційного інтелекту була запропонована Пітером Селовеєм і Джоном Мейером, Д. Карузо у 1990 році. Дослідники визначили емоційний інтелект як групу ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню та розумінню власних емоцій та емоцій оточуючих. Емоціональний інтелект розглядається як структура соціального інтелекту, що включає здатність спостерігати власні емоції і емоції інших людей, розуміти їх та використовувати цю інформацію для управління мисленням і діями [1, с. 51]. У 1997 році Рувен Бар-Он запропонував змішану модель емоційного інтелекту згідно з якої емоційний інтелект становить множинність некогнітивних здібностей і навичок, що впливають на можливості індивіда успішно долати перешкоди і тиск оточення. К. В. Петридіс та Е. Фернхем висловили думку про існування певних особистісних рис, які безпосередньо пов'язані з емоційним функціонуванням особистості [5]. Д. Люсін визначив емоційний інтелект як здатність до розуміння своїх та чужих емоцій та управління ними [2]. І. А. Андрєєва запропонувала інтегративну модель емоційного інтелекту, засновану на моделі здібностей та визначенні емоційного інтелекту як властивості особистості [1].

Аналіз чинників розвитку емоційного інтелекту дозволив сформулювати припущення про особливу роль спрямованості у його функціонуванні. Спрямованість є складовою регулятивного механізму активності особистості. Дослідження О. Г. Мирошник особливостей емоційного інтелекту та регулятивного потенціалу особистості юнаків (на прикладі рефлексивних процесів) показало наявність багатозначних зв'язків [4].

Спрямованість – це мотиваційна властивість особистості, в основі якої лежать домінуючі мотиви інтереси, переконання людини. Залежно від того які мотиви переважають у діяльності людини, можна виокремити: особистісну спрямованість, спрямованість на взаємодію та ділову спрямованість. На думку С. Д. Максименко структура особистісної спрямованості включає: потреби, мотиви, переконання,

ідеали, інтереси, звички, світогляд, настанови. Дослідник пов'язує спрямованість із самоусвідомленням людини, тим самим розглядає її як структуру організації внутрішнього світу. Спрямованість разом із світоглядом регулюють поведінку і дії людини [3]. О. М. Леонтьєв пов'язує спрямованість особистості із предметною діяльністю і відповідними мотивами. Б. Г. Ананьєв вводить спрямованість в систему особистісних властивостей і вважає її основою розвитку особистості. Б. Ф. Ломов вказує на соціальну зумовленість спрямованості.

Емпіричне дослідження особливостей зв'язку між емоційним інтелектом та спрямованістю проводилося на базі ПНПУ імені В. Г. Короленка. До вибірки увійшли 60 студентів віком від 19 до 25 років. З них 12 чоловіків та 48 жінок. Для дослідження спрямованості використано методика Б. Басса. Вивчення складових емоційного інтелекту здійснювалось за методикою Н. Холла.

Діагностика емоційного інтелекту молоді, що взяла участь у дослідженні показала, наявність у них лише низьких та середніх показників рівня розвитку емоційного інтелекту. Кількість респондентів, що мають низький рівень 47% (28 осіб), середній рівень 53% (32 особи). Аналіз домінуючих типів спрямованості показав, що спрямованість на себе мають 20% (12 осіб), спрямованість на взаємодію 40% (24 особи) та спрямованість на діяльність 40% (24 особи).

Співставлення показників особистісної спрямованості із складовими емоційного інтелекту дозволило встановити такі взаємозв'язки (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники емоційного інтелекту у респондентів із різним типом спрямованості (N=60)

Спрямованість	Компонент емоційного інтелекту	Рівень розвитку компонента емоційного інтелекту, %		
		високий	середній	низький
На себе	емоційна обізнаність	–	10	10
	управління своїми емоціями	–	5	7
	самотивація	2	10	8
	емпатія	–	–	20
	розпізнавання емоцій інших людей	–	2	18
На іншого	емоційна обізнаність	13	18	8
	управління своїми емоціями	–	2	39
	самотивація	2	5	33
	емпатія	7	30	3
	розпізнавання емоцій інших людей	2	18	20
На справу	емоційна обізнаність	15	15	–
	управління своїми емоціями	3	18	18
	самотивація	10	23	3
	емпатія	17	17	6
	розпізнавання емоцій інших людей	7	33	–

Порівняльний аналіз засвідчив, що респонденти які мають спрямованість на себе мають нижчі показники за шкалами емоційна обізнаність, здатності до емпатії та здатності до розпізнання емоцій інших ніж респонденти із спрямованістю на взаємодію та діяльність. Водночас вони мають вищі показники за шкалою здатності до управління власними емоціями ніж респонденти із спрямованістю на взаємодію. У молоді зі спрямованістю на взаємодію виявлені вищі показники за шкалою емпатії ніж у молоді із спрямованістю на себе, але нижчі показники за шкалами самомотивації та управління своїми емоціями. Респонденти зі спрямованістю на справу мають вищі показники інтегративного рівня інтелекту, емоційної обізнаності та здатності до розпізнавання емоцій інших людей ніж у респондентів з іншими типами спрямованості.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки. Молодь із спрямованістю на себе краще усвідомлюють і контролюють власні почуття і емоції, використовують їх для досягнення власних цілей та мети на відмінно від молоді зі спрямованістю на взаємодію, у яких виникають проблеми із усвідомленням власних емоцій і самомотивацією. Молоді люди які мають спрямованість на взаємодію краще розуміють та усвідомлюють почуття співрозмовників, мають розвинену ідентифікацію, співпереживають партнеру по спілкуванню та відкриті для спілкування та взаємодії на відмінно від респондентів які мають спрямованість на себе у них можуть виникати труднощі щодо розпізнання емоції інших людей, розуміння почуття партнерів по спілкуванню. У молоді із спрямованістю на справу виявлені вищі показники ніж у молоді із спрямованістю на справу та взаємодію, тому можна припустити, що вони краще за інших усвідомлюють і розуміють свої почуття, можуть ними керувати та використовувати їх для досягнення мети, можуть розпізнати емоції інших людей, розуміти почуття співрозмовників, здатні зрозуміти позицію партнера по спілкуванні.

Література:

1. Андреева, И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. Новополюк: ПГУ, 2011. 388 с.
2. Люсин Д. В. Современные представления об эмоциональном интеллекте Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. М.: Ин-т психологии РАН, 2004. С. 29-36.
3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. К.: Видавництво «КММ», 2006. 255с.
4. Мирошник О. Г. Рефлексивні процеси та емоційний інтелект у ранньому юнацькому віці // Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології». Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. Вип. № 5. С. 143-147.

5. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія. К.: Вища школа, 2003. 126 с.
6. Носенко, Е. Л. Курс лекцій з дисципліни «Теорія емоційного інтелекту» із завданнями для самоконтролю / Е. Л. Носенко, А. Г. Четверик-Бурчак. 2016. 113 с.

УДК 373.091.12-051:37.041-048.42

РОЛЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Барда С. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

sveta_barda@ukr.net

Реформування сучасної системи освіти потребує особливої уваги до особистості педагога, здатного втілювати нові концептуальні ідеї в освітній процес сучасної школи. Саме від його професіоналізму значною мірою залежить якість надання освітніх послуг здобувачам освіти. В педагогічній науці активно висвітлюються питання забезпечення якості професійної діяльності педагогів, що залежить від рівня їх підготовленості, майстерності. Однак складним було і залишається питання змісту підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Адже постійні новації в системі загальної середньої освіти зумовлюють потребу в самостійному пошуку відповідей на нові запитання, що постійно виникають в шкільній практиці. Для орієнтації в складних, інтеграційних освітніх процесах учитель має бути здатним до самоорганізації у педагогічних системах.

Метою публікації є висвітлення сутності та ролі самоорганізації в професійній діяльності вчителя.

Для реалізації поставленої мети в межах публікації здійснюється аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження.

Національна система освіти задля забезпечення сталого розвитку суспільства має базуватися на «синергетичній методології цілісного спільно світу, процесів пізнання, навчання і розвитку людини, суспільних інституцій у соціоприродному середовищі» [3, с. 5]. Характерними ознаками синергетичної парадигми освіти є процеси самоорганізації, самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, а її метою – формування цілісної гармонійно розвиненої особистості. З огляду на це, важливу роль у структурі особистості майбутнього педагога має відіграти здатність до самоорганізації.

У найбільш загальному розумінні самоорганізацію розглядають як самостійну організацію своєї діяльності, поведінки, процес, у